

Espoon ympäristöyhdistys ry
www.sll.fi/espoo

VALITUS
21.7.2021

Helsingin hallinto-oikeus, kirjaamo
helsinki.hao@oikeus.fi

Päätös, josta valitetaan: Espoon kaupunginvaltuuston 7.6.2021 tekemä päätös (77 §) hyväksyä Espoon pohjois- ja keskiosien yleiskaava 722300 (liite 1)

Muutoksenhakijat:
Espoon ympäristöyhdistys ry, Espoo
Suomen luonnonsuojeluliiton Uudenmaan piiri ry, Helsinki

Prosessiosoite:

Puheenjohtaja Anni Simola, Espoon ympäristöyhdistys ry
Pappilantie 5, 02770 Espoo
Puhelin 0405122338
espoo@sll.fi

va. toiminnanjohtaja Lauri Kajander
Suomen luonnonsuojeluliiton Uudenmaan piiri ry
Itälahdenkatu 22 b A, 00210 Helsinki
Puhelin 045 1140 088
uusimaa@sll.fi

VAATIMUKSET

Espoon pohjois- ja keskiosien vireillä oleva yleiskaava 722300 (POKE) tulee kumota maakuntakaavan, maankäyttö- ja rakennuslain, maankäyttö- ja rakennusasetuksen, valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden, luonnonsuojelulain sekä luonnonsuojeluasetuksen vastaisena. Lisäksi tämä Espoon valtuuston hyväksymä yleiskaava on Nuuksion kansallispuiston lähialueiden osalta huomattavassa ristiriidassa valtioneuvoston 1.6.1989 tekemän periaatepäätöksen "Nuuksion järviylängön kehittämisestä ulkoilun ja luonnonsuojelun tarpeisiin" kanssa.

PERUSTELUT

Valitusperuste 1: Kaavan uudelleen nähtäville asettaminen on laiminlyöty

Valittajat (Espoon ympäristöyhdistys ry ja Suomen luonnonsuojeluliiton Uudenmaan piiri ry) toteavat, että Espoon kaupunginhallituksen 3.5.2021 § 153 ja Espoon kaupunginhallituksen 10.5.2021 § 171 (liitteet 3 ja 4) hyväksymät muutokset yleiskaavaehdotukseen sen nähtävillä olon jälkeen eivät olleet vähäisiä vaan erittäin merkittäviä. Kaavasta mm. rajattiin pois alueita, joille sijoittuvalla asutuksella ja palveluilla oli jo mittakaavansa ja sijaintinsa puolesta keskeinen merkitys nähtävillä olleen kaavan perusteille ja tavoitteille ja siten kokonaisuuden tasapainoisuudelle. Samoin kaupunginhallitus päätti 3.5.2021, pöytäkirjan 18§, asettaa kaavan uudelleen nähtäville kuitenkin hyvin rajatusti eli vain niiden alueiden maanomistajille, joiden etuun se katsoi muutosten vaikuttavan. Muutokset vaikuttavat kuitenkin niin merkittävästi myös yleiskaavaratkaisun kokonaisuuteen, ettei uudelleen nähtäville asettamista olisi tullut rajata ainoastaan yksittäisten maanomistajien kuulemiseen.

Valittaja katsoo, että muutos vaikuttaa olennaisesti yleiskaavan tarkoitukseen yhteensovittaa alueen toimintoja maankäyttö- ja rakennuslain 35§:n edellyttämällä tavalla mm. liikenteen ja palvelujen osalta. Tämä muutoksen vaikutus näkyy erityisesti yleiskaavan keskeisissä ongelmakohtissa, joita on tuotu esille mm. ilmastovaikutusten arvioissa ja viranomaislausunnoissa (ks. valitusperuste 3: Yleiskaava on valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden (VAT) vastainen ja valitusperuste 7: Yleiskaavaratkaisu on ilmastovelvoitteiden vastainen). Rajausten myötä entistäkin pienempi osuus uudesta rakentamisesta sijoittuu tehokkaan ja tiivistyvän maankäytön ja kestävä liikunnan piiriin. Tämä muutos on merkittävä poisrajausten kohdistuttua nimenomaan tiivistävään ja tehokkaampaan maankäyttöön perustuviin alueisiin ja joukkoliikenteen piirissä olevaan uuteen asutukseen. Muutoksen johdosta valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden ja MAL-sopimuksen edellyttämä kaavaratkaisu on entistäkin kauempana, ja kaavan kielteiset ilmastovaikutukset kasvavat entisestään. Ilmastovaikutusten arviointi olisi vaikutusten merkittävyyden takia myös tullut päivittää.

Näin merkittävällä muutoksella kaavan rakentamisen tapaan ja rakentamisen sijoittumisen tasapainoon on vaikutusta myös virkistyspaineen kohdentumiseen koko kaava-alueella. Valittajien huolena on kielteisten vaikutusten kohdentuminen entistäkin voimakkaammin kaava-alueen herkille Natura-alueille. Kaavan muuttaminen sisälsi myös yksittäisiä muutoksia, jotka ovat kaavan jo ennestään alimitoitettua virkistysaluetarjontaa ja suojelutavoitteita huonontavia, kuten (lainaukset päätöskäsittelyaineistosta):

”- Velskolan alueella virkistysaluetta (V) muutetaan lautakunnan päätöksen mukaisesti maa- ja metsätalousalueeksi (M) sekä virkistysaluetta (V) kyläalueeksi (AT).

- Pirttimäen pohjoispuolella Uudentorpantien kohdalla lautakunnan päätöksen mukaisesti muutetaan virkistysaluetta (V) maa- ja metsätalousalueeksi (M).”

Edellä mainittujen kaavan kokonaisuuteen ja sen keskeisiin jo ennestään ongelmallisiin kohtiin kielteisesti vaikuttaneiden muutosten tekeminen olisi valittajien näkemyksen mukaan selkeästi edellyttänyt uutta nähtäville panoa maankäyttö- ja rakennusasetuksen 32§:n mukaisesti. Kuntalaisilla ja järjestöillä sekä viranomaisilla on oltava mahdollisuus esittää kantansa pitkään käsittelyssä olevan kaavan uusiin ja merkittäviin muutoksiin. Menettely rikkoo siten myös maankäyttö- ja rakennuslain 6§:n edellyttämää vuorovaikutusvaatimusta.

Valitusperuste 2: Puutteellinen ja riittämätön vaikutusten selvittäminen

Valittajat katsovat, että kaavan selvitykset ovat maankäyttö- ja rakennuslain 9§:n vastaisesti monella tapaa puutteellisia, eivätkä ota edellytetysti huomioon aiemmin tehtyjä selvityksiä ja tiedossa olleita seikkoja mm. siten kuin alla tuodaan esille. Puutteet koskevat koko kaavaratkaisua tai merkittäviä osia kaavasta.

Ilmastovaikutusten arvio on monella tavalla puutteellinen (ks. tarkemmin Valitusperuste 7: Yleiskaavaratkaisu on ilmastovelvoitteiden vastainen).

Yleiskaavan Natura-vaikutusten arvio ja sen pohjana olevat arviot eivät ole luonnonsuojelulain 65§:n mukaisia eivätkä varmista luonnonsuojelulain 64§:n mukaisen suojelun toteutumista, (ks. tarkemmin valitusperuste 10: Matalajärven Natura-suojelu erityisesti sen valuma-alueen osalta ei toteudu yleiskaavassa).

Kulttuuriympäristöä koskevat selvitykset ovat Museoviraston lausunnon mukaan maankäyttö- ja rakennuslain 9§:n vastaisesti puutteelliset. Valittajat yhtyvät näkemykseen ja erityisesti siihen, että kaava jättää selvitykset yksityiskohtaisen suunnittelun tehtäväksi. Tämä on kestäväntöntä kaavassa, jossa suuri osa kulttuurialueiden maankäytöstä on hyvin hajauttavaa ja suuriin pinta-aloihin kohdistuvaa (ks. valitusperuste 3: Yleiskaava on valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden (VAT) vastainen), eikä sitovasti yksityiskohtaisen suunnittelun piirissä. Lisäksi valittajat viittaavat valitusperusteessa 9 (Yleiskaava on Nuuksion järviylänköä koskevan valtioneuvoston periaatepäätöksen vastainen) esille nostettujen kulttuuriarvojen käytännössä huomiotta jättämiseen maankäyttö- ja rakennuslain 39§:n vastaisesti.

Luontoselvitykset. Hyvin rajatusti tehtyjen selvitysten takia kaava ei pysty vaalimaan riittävästi luontoarvojen säilymistä etenkin runsaan hajarakentamisen (kyläalueet) kohdalla, jolla ei ole sitovaa yksityiskohtaisen suunnittelun tarvetta. Tällöin on todennäköistä, että yleiskaavassa laiminlyödyt luontoselvitykset jäävät kokonaan tekemättä. Koska kaavan nimenomainen strategia näyttäisi olevan hajarakentaminen ja merkittävän pientalorakentamisen suuntaaminen myös täysin uusille kyläalueille, on niiden luontoarvojen selvittämättä jättäminen maankäyttö- ja rakennuslain 9§:n vastaista.

Kaavassa tehdyistä erillisistä aluekohtaisista luontoselvityksistäkin useat, yksittäisenä esimerkkinä mm. Viiskorpi-Nupuri (2017)

https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKewjQq_vZpeDxAhXEwQIHhdlaCIYQFnoECACQAA&url=https%3A%2F%2Fwww.espool.fi%2Fdownload%2Fnoname%2F%257B6A857C3A-6857-4BED-8393-95DB75D9CB7C%257D%2F96010&usg=AOvVaw3FwuupDoS14qKh8ns3EV9B, rajautuvat vain rakentamattomille alueille. Selvitys on niidenkin suhteen hyvin puutteellinen erityisesti metsien luontotyyppitiedon osalta.

Aluekohtaiset luontoselvitykset myös kattavat vain valitettavan suppean osan lajistollisesta monipuolisuudesta. Kaupunki on laiminlyönyt täysin mm. kaikki lahoppulajistoon liittyvät selvitykset. Ero mm. naapurikaupunkeihin Helsinkiin ja Vantaaseen on ilmeinen. Lahoppuusta riippuvaisia lajeja on kuitenkin yli 5000 eli noin kolmannes metsälajeista.

Eryteisesti lajisuojelun kannalta onkin luontovaikutusten arviota ja huomiointia pidettävä hyvin puutteellisena kaavassa rakennettaviksi suunniteltujen alueiden osalta. Kun rakentaminen kohdistuu kaavassa korostetusti metsäisille ja luonnontilaisille alueille, tulisi arvion pohjana olevien selvitysten ottaa riittävästi huomioon relevantti lajisto, mitä nyt ei ole tehty.

Erittäin moitittavana rajauksena on pidettävä, että selostuksen ”keskeiset luontoarvot”- liitekartassa 11 on otettu kantaa vain hyvin valikoidusti alueen tunnettuihin, tärkeimpiinkin luontoarvoihin. Siten esimerkiksi yleisesti noudatetun suosituksen mukaan rakentamisen ulkopuolelle rajattavaksi kuuluvat II-luokan lepakoalueet sekä myös todennäköiset I-luokan lepakoalueet jäävät liitekartan ulkopuolelle. Nämä ja selvityksissä esitetyksi väitetyt viitasammakoesiintymät puuttuvatkin kartalta hyvin merkittävinä mm. Högnäsin alueella, samoin kuin esim. alla esitetty haapatyttöperhosen esiintymä Viiskorvessa.

Yleiskaavan luontovaikutusten arvion päätelmissä on myös suoranaisia virheitä, jotka ovat todennäköisesti vaikuttaneet myös kaavan päätöksentekoon. Eräänä esimerkkinä luontoarvio perustaa päätelmänsä Matalajärveen ja Kalajärveen kohdistuvien vaikutusten osalta täysin väärään tulkintaan, ettei kaava osoita niiden yhteyteen rakentamisalueita (”kaava-alueen linnustollisesti arvokkaille alueille ei ole osoitettu rakentamisalueita, joskin asutus tiivistyy näiden läheisyydessä (Kalajärvi, Matalajärvi”). Tämä perustuu Högnäsissä alun perin käytetyn A3-kaavamääräyksen - ilmeisen lainvastaiseen - muuttamiseen AT-alueeksi. Valittajan näkemyksen mukaan Högnäsin nykyisen luonnontilaisen 22 asukkaan huvila-alueen muuttaminen yli 250 asukkaan pientaloalueeksi on täydellinen maankäytön muutos ja merkittävää uutta rakentamista, ja sama on yleiskaavan nimenomainen tarkoitus myös Kalajärvellä. Luontovaikutusarvio on siten näiden alueiden osalta ei-asianmukainen.

Koska Espoon teettämä päivitetty Natura-vaikutusarviokaan ei virheellisesti tunnista kyläalueita rakentamisalueiksi, ei sekään ole asianmukainen eikä siten varmista Natura-suojelua Luonnonsuojelulain 65§:n mukaisesti. Edellä mainittu esimerkki myös vahvistaa käytännössä valittajien valitusperusteen 3 (Yleiskaava on valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden (VAT) vastainen) esittämän ongelman kyläalueiden suhteen.

Kokoavan luontovaikutusarvion ja luontoarvojen liitekartan asianmukaisuusongelma korostuu siksi, että erityisesti strategisessa yleiskaavassa kokoava arvio on päätöksentekijöille ja osallisille yksittäisiä selvityksiä merkittävämpi ja siten oikeellisuusvaatimukseltaan korostetun tärkeä dokumentti, jonka puutteilla voi olla merkittävä vaikutus päätöksentekoon.

Seuraavassa kaksi esimerkkiä erityisesti suojellun ja uhanalaisen lajin selvitysten puutteellisuudesta ja olemassa olevan tiedon laiminlyönnistä.

Haapatyttöperhonen on erittäin uhanalainen ja erityisesti suojeltu laji. Bodominjärven ympäristö on nykyisin valtakunnallisesti lajin merkittävin esiintymisalue (ks. Jari Kaitila alla). Kaavan luontoselvitys on tehty vain Viiskorven-Nupurin alueelta (2017), jossa rakentamisen ulkopuolelle on esitetty jätettäväksi laaja alue. Hyväksytyssä yleiskaavassa tämä on jätetty huomioimatta, eikä kaavan luontovaikutusten arviointi tunnista lajia lainkaan. Myös saman luontoselvityksen muut suojeluarvot, liito-oravan reviiri ja uhanalainen luontotyyppi linnustoineen on jätetty pois. Menettely on paitsi luonnonsuojelulain näille luontoarvoille asettamien suojeluvaatimusten, myös maankäyttö- ja rakennuslain 39§:n vastainen.

Espoon ympäristöyhdistys pyysi Perhostutkijain seuran suojelutoimikunnalta arviota haapaperhospopulaation esiintymisestä Suomessa, Espoon populaation merkityksestä koko Suomen haapaperhospopulaatiolle sekä näkemystä selvitystarpeista Espoossa. Valittajan suullisesti Jari Kaitilalta 16.6.2021 saaman tiedon mukaan: Laji on merkittävästi taantunut Suomessa viimeisten vuosikymmenien aikana ja tästä syystä lajin suojelutarve on noussut niin, että sitä on tuoreessa Luonnonsuojeluasetuksen päivityksessä esitetty erityisesti suojelluksi lajiksi. Samalla kun laji on taantunut, Espoon haapatyttöperhospopulaation merkitys on kasvanut merkittävästi. Tämän hetken arvion mukaan Espoon populaatio on selkeästi vahvin tiedossa oleva populaatio Suomessa. Espoo on Lappeenrannan Joutsenon sekä Ulvilan Kullaan populaation ohella ainoa paikka, mistä lajia on ylipäättänsä havaittu viimeisen viiden

vuoden aikana, vaikka lajia on etsitty useilta muilta tunnetuilta esiintymisalueilta. Muualla havainnot ovat koskeneet yksittäisiä yksilöitä, mutta Espoossa havaitut yksilömäärät ovat olleet suurempia. Espoon haapatyttöperhospopulaatio on siis äärimmäisen merkittävä koko Suomen haapatyttöperhospopulaation kannalta. Kartoitustarve (POKE:n osalta) kattaa alueen, joka ulottuu Bodominjärven itäpuolelta Kehä III:sta pohjoiseen Vihdintiehen sekä lisäksi Nuuksion eteläosia (josta on vanhoja havaintoja). Laajempi selvitys antaisi kunnollisen kokonaiskuvan populaatiosta, josta nyt tunnetaan vain joitakin osapopulaatioita. Koko populaation esiintymäkohtien kunnollinen tuntemus mahdollistaisi sen, että lajin suojelutarpeet voitaisiin huomioida jo kaavoitusta suunniteltaessa.

Espoon ympäristöyhdistys pyysi kirjallisesti saada käyttöönsä tätä valitusta varten kaavoittajan POKE:a varten tilaamien, vielä julkaisemattomien luontoselvitysten havaintotiedot, mutta kaupunkisuunnittelukeskuksen johtaja kieltäytyi pelkkien havaintotietojenkaan luovutuksesta. (Liite: 5 Sähköpostiviesti / haapatyttöperhonen) Havaintoaineisto on merkittävää tietoa osallisille valitusajan kuluessa etenkin, kun kaava on asetettu nähtäville yleisellä kesälomakaudella. Valittaja esittää myös näkemyksensä, että on maankäyttö- ja rakennuslain selvitysvelvollisuuden vastaista teettää hyvin tiedossa olleen uhanalaisen lajin esiintymistä koskevat tarpeelliset lisäselvitykset vasta neljä vuotta ensimmäisen selvityksen jälkeen ja tietoisesti salata teettäjän jo hallussa olevat lajin esiintymät kaavan keskeisellä suunnittelualueella sekä osallisilta että päätöksentekijöiltä. Valittaja katsookin, että kaavoittaja on menetellyt maankäyttö- ja rakennuslain ja luonnonsuojelulain vastaisesti kiirehtiessään päätöksentekoa ja haitatessaan sen oikeellisuutta. Kaava tulee kumota edellä mainitun, puutteellisesti selvitetyn ja lajille potentiaalisen alueen osalta mm. maankäyttö- ja rakennuslain 9§:n sekä 39§:n vastaisena.

Lahokaviosammal poistui tuoreelta erityisesti suojeltujen lajien listalta mutta nauttii edelleen rauhoitetun lajin suojaa. Valittaja on lähettänyt kaavoittajalle POKE:en liittyen runsaan havaintoaineiston kaava-alueen lahokaviosammalhavainnoista, myös osana POKE-muistutustaan. Yksityiskohtainen havaintoaineisto on osana Liite 2 Aluekohtaiset valituskohteet, aineistoa. Lähetetyistä tiedoista huolimatta mitään asiallista vaikutusarviointia lajin huomioimiseksi ei kaavan osana ole tehty.

POKE:ssa osoitetaan rakentamista mm. monille sellaisille metsäalueille Niipperin ja Nupurin suunnalla, jotka ovat

- a) aidosti täynnä lahokaviosammalen esiintymiä (Liite 2: liitteet B3a, B13a ja B15a)
- b) erinomaisen hyviä ja laadukkaita lajin pitkäikäisen esiintymisen kannalta sekä
- c) ilman lahokaviosammaltakin merkittäviä Metso-arvojen, uhanalaisten luontotyyppien sekä ekologisten yhteyksien kannalta.

Kyseessä ovat lajin tärkeät ja elinvoimaiset esiintymät ja siten niiden poikkeamisarviointissa ei voitaisi käyttää samoja perusteluita, kuin Ruukinrannan esiintymien kohdalla äskettäin Korkeimman hallinto-oikeuden myönteisen päätöksen saaneessa poikkeusluparatkaisussa.

Lahokaviosammalen keskeisimpien tiedossa olevien Espoossa sijaitsevien esiintymisaluiden huono huomiointi kaavan ratkaisussa on maankäyttö- ja rakennuslain 9 §:n edellyttämien merkittävien vaikutusten selvittämiselvoitteiden ja maankäyttö- ja rakennuslain 39§:n luontoarvojen vaalimisen vastaista.

Valitusperuste 3: Yleiskaava on valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden (VAT) vastainen

Kaavaratkaisu on selkeästi valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden vastainen mm. seuraavien yhdyskuntarakenteen eheyttämistä, kestävää liikkumista ja palvelujen saavutettavuutta edistävien tavoitteiden osalta:

-Luodaan edellytykset vähähiiliselle ja resurssitehokkaalle yhdyskuntakehitykselle, joka tukeutuu ensisijaisesti olemassa olevaan rakenteeseen. Suurilla kaupunkiseuduilla vahvistetaan yhdyskuntarakenteen eheyttä.

-Edistetään palvelujen, työpaikkojen ja vapaa-ajan alueiden hyvää saavutettavuutta eri väestöryhmien kannalta. Edistetään kävelyä, pyöräilyä ja joukkoliikennettä sekä viestintä-, liikkumis- ja kuljetuspalveluiden kehittämistä.

-Merkittävät uudet asuin-, työpaikka- ja palvelutoimintojen alueet sijoitetaan siten, että ne ovat joukkoliikenteen, kävelyn ja pyöräilyn kannalta hyvin saavutettavissa.

-Edistetään luonnon monimuotoisuuden kannalta arvokkaiden alueiden ja ekologisten yhteyksien säilymistä.

Uudenmaan ELY-keskus toi lausunnossaan esille, että yleiskaava ei ole valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden mukainen ja että se on ristiriidassa MAL-sopimuksen kanssa, jossa Espoon kaupunki on sitoutunut kaavoittamaan vähintään 90 % uusista asunnoista ensisijaisesti kehitettävälle vyöhykkeille ja että väestöstä 85 %:n tulisi sijoittua kestävästä liikkumisesta vyöhykkeelle. Yleiskaavaselvityksen mukaan vain yli 75 % uusista asukkaista sijoittuisi asumaan kävelyn, pyöräilyn ja joukkoliikenteeseen tukeutuvalla alueella. Espoon kaupunginhallituksen 3.5.2021 tehdyn kaavarajauksen myötä osuus on oletettavasti vieläkin pienempi.

Tavoitteiden vastaisesti kaavassa korostuu hajarakentaminen. Esimerkiksi yleiskaavan ilmastovaikutusarvio toteaa: ”Yleiskaava mahdollistaa merkittävän kasvun (12 000 uutta asukasta) olemassa olevien ja uusien keskustien ulkopuolelle. Matalimman tehokkuuden asumisen alueita (A3-alueet) on kaavaratkaisussa pinta-alaltaan kaikista asumisen alueista eniten.”

ELY-keskus totesi lausunnossaan kaavan rakentamisen sijoittumisen olevan ristiriidassa sekä voimassa olevan että Uusimaa 2050 -kaavan määräysten kanssa: ”Voimassa olevan maakuntakaavan valkoisen alueen kehittämismääräyksen mukaan asuminen tulee ohjata kyliin (maakuntakaavan) ja taajamatoimintojen alueille. Myös Uusimaa-kaavan yleiset määräykset ohjaavat sijoittamaan uuden asumisen ensisijaisesti taajamatoimintojen kehittämisvyöhykkeille, keskustoihin tai palvelukeskittymiin.” ELY-keskus totesi A3-alueiden osalta myös, että niihin ”sisältyy paljon myös ennestään rakentamattomia alueita ja että A3-alueista huomattava osa sijoittuu myös yli 500 metrin päähän joukkoliikenteen runkoyhteydestä”.

Uudenmaan ELY-keskus onkin katsonut A3-alueiden osalta, että kaavaehdotus ei täytä valtakunnallisia alueidenkäyttötavoitteita, Uusimaa-kaava 2050:n tavoitteita eikä yleiskaavan sisältövaatimuksia.

Kylien (AT) osalta Uudenmaan ELY-keskus on todennut mm., että ottaen huomioon voimassa olevan maakuntakaavan ja Uusimaa-kaava 2050:n ratkaisut, kylien osalta kehittämisen tulee kohdistua nykyisellään kylän tunnuspiirteet täyttäviin alueisiin. ELY-keskus totesi, että nyt esitetystä muodosta kaavaehdotus ei täytä yleiskaavan sisältövaatimuksia kylien osalta.

Valittajat toteavat, että kaavoittaja ei ole ELY-keskuksen lausunnon perusteella tehnyt sen edellyttämiä muutoksia eikä kyläalueiden määrää ole vähennetty. Lisäksi valittaja huomauttaa, että AT-merkintään liittyvä rakennusoikeutta osoittava kaavamääräys on lainvastainen: ”Määräys ei voi koskea aluetta, jolla maankäytön ohjaustarve edellyttää asemakaavan laatimista. Edellytyksenä on lisäksi, että yleiskaava ohjaa riittävästi rakentamista ja muuta maankäyttöä kyseisellä alueella (maankäyttö- ja rakennuslaki 44§)”.

Kaavoittaja on itsekin kaava-aineistossa todennut kyläalueiden kohdalla pääsääntöisen tarkemman suunnittelun tarpeen ja ohjaustarpeen tai on jo käynnistänytkin asemakaavoituksen. Näin on mm. Högnäsissä, jonka asemakaavamuistutuksessa Espoon ympäristöyhdistys on huomauttanut lainvastaisuudesta.

Valittajien käsitys on, että asukasluvultaan ja ilmastovaikutuksiltaan tarkemmin määrittelemättömien kyläalueiden runsas määrä on tietoinen valinta kaavan pientaloalueiden lisäämiseksi sivuuttaen vaikutustarkastelun, jota edellytetään A3-merkinnän osalta. Kyläaluemerkinnän merkittävä osuus koko kaavan pinta-alasta tekee vaikutuksesta kestävämmän yleiskaavakokonaisuuden hallinnan kannalta.

Kyläalue-merkintää ja sen rakennusoikeuden osoittavaa määräästä käytetään lainvastaisesti ja puhtaasti pientaloalueiden toteuttamistarkoituksessa myös ennestään rakentamattomille alueille. Näiden ns. kyläalueiden todellinen toteutuminen tarkoituksesta poiketen eli pientaloalueina yksityiskohtaisessa suunnittelussa on selvästi rakennettu sisään sitä edistävää kaavamääräyksessä. Tämä on yksi yleiskaavan merkittävimmistä ongelmista, sillä näin suuressa mittakaavassa toteutettuna se vääristää täysin kaavan vaikutusten arvioinnin velvoitteen ja vaikeuttaa olennaisesti maankäyttö- ja rakennuslain 35§:n asettamaa yleiskaavan tarkoitusta alueen toimintojen yhteen sovittamisesta.

Laajoja uusia rakentamisalueita metsäisille tai muille merkittäviä luontoarvoja sisältäville alueille ohjaava yleiskaava ei ole huolehtinut riittävästi luonnon monimuotoisuuden varjelusta. Kaavaehdotuksen mukaisessa ratkaisussa ollaan ohjaamassa suuri määrä rakentamista luonnon monimuotoisuuden ja uhanalaisen lajiston kannalta arvokkaille luontoalueille. Useiden lajien, kuten pölyttäjien, lintujen ja lepakoiden, kato on maailmanlaajuisesti tunnustettu ongelma ja ilmastomuutoksen veroinen ja siihen kytkeytyvä megatrendi. Lajeja ei voi suojella suojelematta niille tärkeitä elinympäristöjä, olivatpa nämä pieni- tai laaja-alaisia. Myös Suomi ja Espoo ovat sitoutuneet kansainvälisesti pysäyttämään lajikadon, mutta tavoite on karannut joka vuosi kauemmas. Siksi on vakavasti otettava ongelma, että kaavaehdotuksen maankäyttöratkaisu faktisesti edistää lajikatoa osoittamalla arvokkaita elinympäristöjä rakentamiselle.

Ekologisten verkostojen ja monimuotoisuuden tarkastelua suositellaan myös kaavaehdotuksen 8/2020 tehdyssä luontovaikutusarvion johtopäätöksissä. Yksittäisissä selvityksissä tietoon tuodut, mutta luontovaikutusarviosta puuttuvat monimuotoisuuteen liittyvät luontoarvot puoltavat tarvetta.

Valittaja katsoo kaavan rakentamisen sijoittumisen, pinta-alan ja nykytilaa muuttavan maankäytön vaikutusten olevan niin merkittäviä, että vahvoihin perusteisiin suositellun ekologisten verkostojen ja monimuotoisuuden tarkastelun tekemättä jättäminen on sekä maankäyttö- ja rakennuslain 9§:n että valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden vastaista. Ilman tällaista tarkastelua ei kaavan yhtä merkittävintä kokonaisvaikutusta kuitenkaan voida arvioida ja hallita.

Valittaja yhtyy ELY-keskuksen lausuntoon ja sen perusteluihin ja pitää kaavaa lausunnon ja muun edellä esitetyn pohjalta ylempien kaavojen, valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden, maankäyttö- ja rakennuslain ja erityisesti sen 39§:n sisältövaatimusten vastaisena.

Valitusperuste 4: Yleiskaava on maakuntakaavan vastainen

Kaavassa esitetään uusia A3- ja AT-pientaloalueita ja ohjataan siten merkittävää asukasmäärää alueille, jotka eivät ole voimassa olevien maakuntakaavojen yhdistelmän mukaisia ensisijaisia rakennusalueita, esimerkkinä Bodominjärven ranta-alueet Kalmarissa ja Kunnarlassa. Uusimaa-kaava 2050:en verrattaessa

rakentamisesta suurin osa kohdistuu jo kaavamääräyksen vastaisesti valkoiselle alueelle. Valituksenalaisenakin Uusimaa-kaava 2050:n tulisi olla yleiskaavan aikajänne huomioiden edes pääpiirteisesti viitoittamassa kaavaratkaisua. Valittaja pitää kaavaratkaisua sekä yksittäisten alueiden että maankäytön ohjaamisen kannalta kokonaisuudessaan ylempien kaavojen vastaisena.

Maakunnalliset ekologiset yhteystarpeet on kaavassa esitetty maakuntakaavassa edellytetyn verkoston toteutettavuuden ja alempien kaavojen ohjausvaikutuksen kannalta ylimalkaisesti tai liian heikkoina. Siksi yhteydet ovat ristiriidassa niiden kohdalle sekä yleiskaavassa että myös jo vireillä olevissa asemakaavoissa osoitetun maankäytön kanssa. Esimerkkinä edellä mainitusta Högnäs, jonka eteläosan maakunnallinen ekologinen yhteys on yleiskaavassa osoitettu pellolle, vaikka toimivuus edellyttäisi pientaloalueen metsäisen eteläosan varaamista laajasti jatkossakin mm. Natura-alueen lajiston moninaisille liikkumistarpeille. Valittajien näkemyksen mukaan pelto tai pientalokortteli eivät voi toimia maakunnallisena yhteytenä, jonka tulisi toteuttaa mm. saukon, viitasammakon tai lepakoiden liikkumistarpeita. Kaava ei siis esimerkin valossa täytä maankäyttö- ja rakennuslain vaatimuksia.

Saman maakuntakaavan ohjeellisesti osoittaman yhteyden jatko Matalajärveltä pohjoiseen Vestran suuntaan kaventuu yleiskaavan maankäyttöratkaisuilla täysin olemattomiin, ja Högnäsin esimerkki ennakoi, ettei sen tilanne parane yksityiskohtaisessa suunnittelussa.

Myös yhteys Vestran ja Nuuksion Natura-alueiden välillä heikkenee valittajan näkemyksen mukaan kestävämmästä uuden massiivisen rakentamisen vaikutuksesta. On selvää, että tällainen nimellinen yhteyksien tulkinta ei voi täyttää kaikkien selvitystenkin tunnistamien lajien tarpeita lain edellyttämällä tavalla, ja kaava on luonnonsuojelulain ja maankäyttö- ja rakennuslain vastainen.

Valitusperuste 5: Yleiskaava on maankäyttö- ja rakennuslain sisältövaatimusten vastainen

Valittajat katsovat, että kaava on usean tämän valituksen kohdan osalta yleiskaavan sisältövaatimusten vastainen

- yhdyskuntarakennetta ja liikennettä koskevien vaatimusten osalta siten kuin valitusperusteessa 3 (Yleiskaava on valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden (VAT) vastainen) tarkemmin perustellaan,
- luonnonarvojen vaalimisen osalta (ks. valitusperuste 2: Viiskorpi – haapatyttöperhonen ja valitusperuste 11 Bodominjärven maisema- ja virkistysarvot),
- -kulttuuri- ja maisema-arvojen osalta: vaatimukset eivät täyty mm. siltä osin kuin Kaupunginmuseon lausunnon vaatimukset on laiminlyöty (ks. valitusperuste 11),
- koska tärkeitä, selvityksissä todettuja liito-oravan tai lepakoiden elinympäristöjä (luokat I ja II) jää rakentamisen alle mm. Kalajärvellä, Högnäsissä ja Nupurissa,
- luonnonsuojelualueiden yhteyteen rakentamisen ja mm. siihen liittyen riittävien virkistysalueiden puuttumisen osalta (ks. Valitusperuste 8: Yleiskaava ohjaa suojelualueita vaarantavaa rakentamista suojelualueiden yhteyteen)

Valitusperuste 6: Yleiskaava on luonnonsuojelulain vastainen

Yleiskaava on luonnonsuojelulain 42 §:n vastainen rauhoitettujen lajien suojelun osalta liitteenä olevien

- valituskohteiden 1, 3 ja 10 uhanalaisten lahokaviosammaleesiintymien ja rakkosammalen osalta,
- valituskohde 11 Kuusikodin metsän alueen liito-oravan ja lahokaviosammalen esiintymisalueiden osalta ja
- valituskohde 13 Nupurin liito-oravaan ja lahokaviosammaleeseen liittyvien suojeluvuorotteiden laiminlyönnin takia.

Nupurin metsien tavanomaista korkeampi luonnonsuojelubiologinen arvo tekee kaavasta myös tältä osin luonnonarvojen vaalimisvuorotteiden vastaisen.

On ilmeistä, että puuttuvien luontoselvitysten takia monissa kohdissa on jäänyt luonnonsuojelullisesti merkittäviä luontoarvoja löytymättä, mikä on vastoin yleiskaavan sisältövaatimuksia.

Valitusperuste 7: Yleiskaavaratkaisu on ilmastovuorotteiden vastainen

Espoon pohjois- ja keskiosien yleiskaava ei vastaa Espoon tavoitteeseen saavuttaa hiilineutraalius vuoteen 2030 mennessä. Kaavaratkaisu on myös kansallisten tavoitteiden ja valtakunnallisten alueidenkäyttö-tavoitteiden vastainen, sillä se ei ohjaa pienentämään maankäytön muutoksen kasvihuonekaasupäästöihin ja hiilensidontaan liittyviä nettovaikutuksia. Kuten Uudenmaan ELY-keskus on lausunnossaan todennut, on tehty ilmastovaikutusten arvio selvityksenä monelta osin erittäin puutteellinen ja siitä puuttuu monia keskeisiä laskelmia, tai ne on tehty vertailukelpoisten menettelyiden vastaisesti. Arvio ei suurpiirteisyydestään ja puutteistaan johtuen kykene osoittamaan, miten kaavan tavoitteena olevat väitetyt ilmastovaikutukset toteutuisivat. Myös vaihtoehtojen ja seudullisten vaikutusten tarkastelu on laiminlyöty. Kaavaan nähtävillä olon jälkeen tehdyt merkittävät muutokset (ks. valitusperuste 1: Kaavan uudelleen nähtävillä asettaminen on laiminlyöty) jo sinällään edellyttäisivät – itse kaavan uudelleen nähtävillä panon ohella – arvioinnin uudelleen tekemistä.

Kuten ELY-keskuksen lausunnossa tarkemmin perustellaan ja johon valitusperusteen 3 (Yleiskaava on valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden (VAT) vastainen) ohella tässä viittaamme, kaavaratkaisu on valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden ja hiilineutraaliustavoitteiden vastainen mm. koska se

- lisää kaupunki- ja yhdyskuntarakenteen haitallista hajautumista
- lisää liikkumistarvetta ja henkilöautoliikenteen kasvua
- vähentää merkittävästi kaupungin hiilivarastoina ja -nieluinä toimivia metsäisiä alueita.

Valitusperuste 8: Yleiskaava ohjaa suojelualueita vaarantavaa rakentamista suojelualueiden yhteyteen

Kaavassa osoitetaan erittäin paljon ja monessa kohteessa uutta rakentamista luonnonsuojelualueiden yhteyteen. Tämä toteutetaan joko täysin uusina tai laajennettavina alueina tai olemassa olevien alueiden rakennusoikeuden ja asukasmäärän merkittävän lisäämisen kautta.

Metsähallitus on kritisoinut suunnitelmaa voimakkaasti lausunnossaan: ”Metsähallitus katsoo luonnosvaiheen lausuntonsa mukaisesti, että suoraan luonnonsuojelualueisiin rajautuvilla alueilla ei tule kaavoittaa uutta asutusta tai loma-asutusta, ja luonnonsuojelualueiden välittömässä läheisyydessä tulisi edelleen vähentää suunniteltua asumista tai teollisuutta, jotta suojelualueiden luontoarvot voitaisiin turvata ja niihin nähden olisi riittävän leveä puskurivyöhyke. Tällaisia alueita ovat Nuuksiossa etenkin

Ketunkorpi, Velskola, Matalajärvi, Brobacka/Nupuri, Hista, Siikajärvi ja Högnäs / Matalajärven ympäristö. Näillä alueilla ja Nuuksion järviylängöllä on myös edelleen hyvä tarkastella suojelualueiden merkintöjä ja niiden lähiympäristöjen olevien alueiden luontoarvoja sekä kaavamerkintöjä.”

Metsähallitus totesi lausunnossaan myös: ”Ekologisten yhteyksien osalta tulee varmistaa, että kaavamerkinnot turvaavat yhteydet erilaisten kaavamerkintöjen alueilla ja että yhteydet eivät katkea.”

Valittaja toteaa, että kaavoittaja ei ole ottanut huomioon Metsähallituksen luonnonsuojelualueista vastaavana tahona esittämiä vaatimuksia suojelualueiden luontoarvojen turvaamisesta jättämällä niihin riittävän leveä puskurivyöhyke. Se on keskeinen käytännön keino panna toimeen luonnonsuojelulain 64 a §:n vaatimus, jota kaava nyt ei noudata. Vaatimus katkeamattomien ekologisten yhteyksien turvaamisesta erilaisten kaavamerkintöjen alueilla ei myöskään toteudu kaavassa. Tämä on selvää esim. Matalajärven Natura-alueen osalta, jossa yhteys toteutuu tällä hetkellä metsäisen ja rauhallisen Högnäsin kannaksen eteläosan kautta. Yleiskaava- ja asemakaavaehdotus pientaloalueesta muuttaisi yhteyden käyttökelpottomaksi tai heikentäisi sitä vakavasti useiden Natura-alueen lajien osalta (ks. mm. valitusperuste 4: Yleiskaava on maakuntakaavan vastainen).

Valittaja toteaa myös, että suojelualueiden yhteyteen kaavoittaminen lisää niihin kohdistuvaa virkistyskäyttöpainetta alueiden suojelutavoitteiden vastaisesti. Mitä lähemmäs suojelualueita asutus tulee, sitä suurempi on haittavaikutus. Esimerkin Högnäsissä Metsähallitus on asemakaavaehdotuksesta antamassaan lausunnossa edellyttänyt kansallispuiston ja Natura-alueen poissulkemista virkistyskäytöstä. ELY-keskus taas totesi omassa lausunnossaan em. virkistyspainetta lieventämään tarvittavien virkistysalueiden riittämättömyyden.

Kun edellä mainittujen syiden taustalla on nimenomaan sekä rakentamisesta että maankäyttötavan muutoksesta ja asukasmäärän moninkertaistumisesta aiheutuvat monenlaiset häiriöt (melu, liikenne, kotieläimet jne.), on perusteltua edellyttää Metsähallituksen lausunnossaan vaatimia suojavyöhykkeitä uuden rakentamisen ja suojelualueiden välille.

Pelkkää yleiskaavamääräystä, joka kieltää merkittävän heikentämisen, ei voida pitää mitenkään riittävänä tai toimivana, kun alueista vastaava taho ei pidä sitä riittävänä ja kun kaavassa osoitettu maankäyttö ei määräyksen toteutumista käytännössä mahdollista edellä esitetynkään valossa. Tätä vahvistaa se, että Metsähallitus on Högnäsin asemakaavasta 21.5.2021 antamassaan lausunnossa myös yksityiskohtaisen suunnittelun tasolla toistanut perustellun kielteisen kantansa luonnonsuojelualueen yhteyteen rakentamisesta (liite 12).

Metsähallitus toi yleiskaavalauseunnsaasi esiin myös suojelualueiden lähialueiden luontoarvoihin ja kaavamerkintöihin liittyvän selvitys- ja huomiointitarpeen. Esimerkiksi Högnäsin elinympäristöt ja lajisto ovat, kuten valittaja on asemakaavaprosessissa osoittanut, paitsi Espoon monimuotoisinta aluetta myös käytännössä yhteistä jatkumoa Natura-alueen ja kansallispuiston luonnolle. Valittajat yhtyvät Metsähallituksen lausuntoon ja toteaa sen olevan sekä suojelualueiden että kaavoitettavien alueiden muodostaman kokonaisuuden kannalta erittäin perusteltu. Koska luonnonsuojelualueiden reuna-alueet ovat Högnäsin lisäksi lukuisissa muissakin yleiskaavan kohteissa luontoarvoiltaan yhteisiä ja suojelualueita tukevia, on niiden esitetty erityishuomiointi tarpeellinen myös, jotta kaavaa voitaisiin pitää maankäyttö- ja rakennuslain 39§:n mukaisena.

Valitusperuste 9: Yleiskaava on Nuuksion järviylänköä koskevan valtioneuvoston periaatepäätöksen vastainen

Nuuksion järviylänkö on Uudenmaan laajin ja luonnonarvoiltaan tärkein yhtenäinen saloalue. Valtioneuvosto teki 1.6.1989 periaatepäätöksen Nuuksion järviylängön kehittämisestä ulkoilun ja luonnonsuojelun tarpeisiin. Sen mukaan alueen maankäytön suunnittelun lähtökohtina tulee olla alueen luonnon tarjoamat edellytykset sekä seudun asukkaiden virkistyskäytön tarpeet. Alueelle ei tule sijoittaa luonnon kestokyvyn ylittävää virkistyskäyttöä eikä muutakaan luontoa tai maisemaa haittaavia toimintoja. Arvokkaat maisema- ja kulttuurihistorialliset alueet tulee säilyttää. Periaatepäätöksen perusteella Eduskunta hyväksyi 4.2.1994 lain Nuuksion kansallispuistosta (118/1994). Hallituksen esityksen (1993 vp - HE 111) alussa todetaan "Esityksellä toteutettaisiin ensisijaisesti valtioneuvoston vuonna 1989 tekemää periaatepäätöstä Nuuksion järviylänköalueen kehittämisestä ulkoilun ja luonnonsuojelun tarkoituksiin".

Kaava-aineisto osoittaa, että VNP:stä ei ole huomioitu millään lailla, vaikka sen tarkastelualue käsittää laajasti koko ylänköä eli myös Nuuksion kansallispuiston ulkopuolisia alueita. Valtioneuvoston periaatepäätös on luonteeltaan valmisteleva päätös, eikä sillä ole silloin välittömiä oikeudellisia vaikutuksia. Kuitenkin valittajat katsovat, että se on jatkosuunnitteluissakin keskeinen julkinen ja huomioon otettava valmisteluasiakirja. Lisäksi sen merkitystä korostaa se, että se on tehty yksimielisesti valtakunnan korkeimmalla poliittisella foorumilla. Näin ollen sen tulisi loogisesti ohjata alueellisempaa maankäytön suunnittelua eli tässä tapauksessa Espoon pohjoisosien yleiskaavan maankäyttöä. Espoon valmistelijat eivät ole valtioneuvoston päätöstä mitenkään huomioineet ja valittajat katsovat, että valmistelu on näin ollen ollut tämänkin yksityiskohdan osalta lainvastaista. Seuraavassa esitetään niitä asioita, jotka ovat ristiriidassa valtioneuvoston periaatepäätöksen kanssa.

Kaavassa osoitettu pientaloalueiden rakentaminen suoraan Bodominjärven rantamaisemaan erityisesti sen länsirannalla ja Högnäsissä sekä Backbyn lähellä on suoraan periaatepäätöksen vastaista, ennen muuta vaatimukselle rajata luonnolle, virkistykselle ja maisemalle haitalliset toiminnot. Järvi on ylängön keskeisimpiä maisemallisia elementtejä, ja Espoon tärkein sisävirikstysvesi, jolla erityisesti talvella liikkuu tuhansittain virkistyskäyttäjiä. Kaava aiheuttaa vahvasti virkistykseen ja sille keskeiseen maisemaan liittyviä heikennyksiä päätöksen vastaisesti. Museoviranomaisen lausunnon vaatimusta A3-alueen poistamisesta kulttuurihistoriallisen ympäristön vaalimiseksi maankäyttö- ja rakennuslain 39§:n edellyttämällä tavalla Kunnarlantien yhteydessä Bodominjärven länsirannalla ei ole toteutettu.

Kaupunginmuseo on vastaavasti edellyttänyt Vanha-Nuuksion maakunnallisesti merkittävän kulttuuriympäristön A3-merkinnän poistamista, mitä ei myöskään ole tehty. Sama koskee Korsbackan historialliseen ympäristöön suunniteltua A3-aluetta. Kyseisten alueiden luontoarvot ovat myös erittäin merkittäviä ja valittaja katsoo kaavan maankäyttö- ja rakennuslain 39§:n sisältövaatimusten vastaiseksi niin kulttuuri, maisema- kuin luontoarvojen vaalimisen osalta.

Järviylängölle Hepokorpeen suunniteltu, Espoon suurin, teollisuusalue, vastaavasti Espoon suurimpine rakennusmassoineen (käyttö tarkasti määritelty jo nähtävillä olleessa asemakaavaehdotuksessa) sijoittuu Paciuksen huvilakokonaisuuden suoraan yhteyteen. Espoon kaupunginmuseon yleiskaavalausunnossaan esille nostaman arvokkaan kulttuurihistoriallisen kohteen vaaliminen ei voi toteutua jättimäisen teollisuuskompleksin välittömässä näköyhteydessä sen korvatessa ikiaikaisen viljelymaiseman. Museon esittämän A3-alueen muuttamisen AT-alueeksi ko. kohdassa valittaja katsoo perustuvan samoihin perusteluihin, joihin suunnitellun mittainen teollisuusalue aiheuttaisi vielä paljon suuremman heikennyksen.

Suunniteltu teollisuuskäyttö heikentää Oittaaan erittäin suositun virkistysalueen ja sille välttämättömän ainoan itäsuuntaisen ja keskeisen virkistysyhteyden laatua erittäin merkittävästi. Tämä on sekä periaatepäätöksen että maankäyttö- ja rakennuslain 39§:n vastaista. Virkistysalueiden pilaaminen osana kaavaa, joka tuo niille valtavan uuden käyttöpaineen samassa kaavassa suunnitellulla uudella asutuksella, on vastoin ELY-keskuksen korostamaa kaavan sisältövaatimusta turvata ja osoittaa riittävät ja myös laadukkaat lähivirkistysalueet. Suunniteltu teollisuuskäyttö myös lisää jo riskiksi todettua kuormitusta lähistön Natura-alueille. Myös alemmassa kaavassa jo suunnitellun datakeskuksen elinkaarivaikutukset läheisen Hanabäckvikenin vedenlaadulle ja suojellulle pesimälintulajistolle, kuten taivaanvuohi, kurki ja laulujoutsen sekä viitasammakoille, ovat tuhoisia erityisesti rakennusaikaisen melun ja päästön kannalta. Myös niistä aiheutuva haitta virkistyskäytölle on periaatepäätöksen vastainen.

Valitusperuste 10: Matalajärven Natura-suojelu erityisesti sen valuma-alueen osalta ei toteudu yleiskaavassa

Euroopan yhteisön tuomioistuimen tulkinnan ja siihen perustuvien viimeaikaisten Korkeimman hallinto-oikeuden päätösten valossa korostuu tarve vaikutusarvion asianmukaisuudelle sekä täyden varmuuden saamiselle siitä, että merkittävät haitalliset vaikutukset tunnistetaan ja suljetaan pois. Hanke tai suunnitelma voidaan hyväksyä vasta silloin, kun ei ole olemassa tieteelliseltä kannalta järkevää epäilyä hankkeen tai suunnitelman vahingollisista vaikutuksista Natura 2000 -alueen valinnan perusteisiin. Vaikutusten arviointiin tulee soveltaa varovaisuusperiaatetta.

Yleiskaavan Natura-vaikutusarvio perustuu sen selostuksen mukaan aiempiin selvityksiin kuten yleiskaava-alueen asemakaavoista tehtyihin vaikutusarvioihin.

Alustavassa Natura-arviossa esitettiin suositus yleiskaavassa suunnitellun rakentamisen kokonaiskuormituksen ymmärtämiseksi (ote arvion päivityksestä): ”Suosituksina esitettiin, että rakentamisalueiden laskennallinen vesistöihin kohdistuva kuormitusvaikutus laskettaisiin, jolloin Natura-alueisiin (Matalajärvi, Espoonlahti-Saunalahti) kohdistuva vesistökuormitus ja siitä mahdolliset aiheutuvat vaikutukset voitaisiin arvioida tarkemmin.”

Suosituksen mukaan ei ole toimittu, mutta Natura-arviopäivitys ei käsittele asiaa mitenkään. Valittajat pitävät tuon tarkastelun tekemistä yhtenä kaikkein tärkeimmistä kaavan vaikutusten selvitystarpeista ja sen laiminlyöntiä selvästi maankäyttö- ja rakennuslain 9§:n vastaisena, koska katsoo, että arvio kaavan aiheuttamasta kuormituksesta pohjaa selvitysten puutteessa pelkkiin oletuksiin.

Natura-vaikutusarvio ja sen päivitys 2020 käsittelevät väärin vaikutusten merkitystä Matalajärven ekologiseen tilaan – merkitystä tulee arvioida objektiivisesti ja suhteessa kohteen tosiasialliseen tilanteeseen eikä irrallaan siitä. Vesistön tila on yksi Natura-suojeluarvojen keskeisimpiä tekijöitä, johon vaikuttaa eniten valuma-alueelta vesistöön kohdistuva ravinnekuormitus. Kuormituksen on monessa yhteydessä jo nyt todettu ylittävän järven kestokyvyn ja siten järven tilanne on heikkenevä (liite 6: Matalajärven kuormitus selvitys, Espoon ympäristökeskus 2007).

Edellä mainitun perusteella mikään kuormitusta lisäävä päästö ei voi olla merkitykseltään vähäinen Natura-vesistölle, jonka jo nykyisellään kestokyvyn ylittävä kuormitus edellyttää päinvastoin päästöjen aktiivista vähentämistä. Jokainen eri hankkeissa aiheutuva, niissä säännönmukaisesti vähäiseksi tulkittu heikennys on merkittävä, koska se vie lain edellyttämää Natura-suojeluperusteiden varjelua yhä kauemmaksi tavoitteesta. Sekä yksittäiset kuormitusmuutokset että niiden yhteisvaikutukset on niitä (jossain määrin

mahdollisesti) lieventävien, mutta ei poistavien, keinojen johdosta epäasianmukaisesti tulkittu arvioissa Matalajärven osalta hyväksyttäviksi. Prosenttienkin lisäys kuormitukseen on lisäys ja liikaa Matalajärven suojelutavoitteiden toteutumiseen nähden.

Järven ylikuormituksen jatkaminen ja sitä edelleen kasvattavien hankkeiden edistäminen on Natura-suojelun tavoitteiden vastainen tilanne, ja myös siksi lukuisissa selvityksissä on edellytetty järven kuormitusta vähentäviä toimia. Mm. Espoon kaupungin teettämän Matalajärven valumavesien hallintasuunnitelman 2011 (liite 7) kymmenestä toimenpiteestä vain yksi on tehty. Toteutustilanteen on Espoon ympäristöyhdistys varmistanut selvityksen tekijältä (liite 10: sähköposti Kuusisto-Hjort 2.12.2020). Siinä korostettiin erityisesti, etteivät toimenpidesuosituksia ole velvoittavia eivätkä kaupungin vallassa. Valittaja näkee kuitenkin, että sitä suuremmalla syyllä juuri yksinomaan kaupungin hallitsema kaavoitus tulisi sitoa edellytykseen veden tilan kohentumisesta. Toteuttamattomia hankkeita ei voida pitää lievennyksinä uusille päästöille, kuten vaikutusarvio tekee.

Matalajärvi on sisällytetty vesipuitedirektiivin mukaiseen suojelualueiden rekisteriin.

On myös vesipuitedirektiivin vastaista hidastaa vesistön tilan kohenemistä. Direktiivin tavoitteena oli estää vesien tilan heikkeneminen ja saavuttaa vuoteen 2015 mennessä vähintään hyvä tila. Uudellamaalla kyseiseen tavoitteeseen ei ole päästy. Tavoitetilan saavuttaminen Uudenmaan vesistöissä on siten asetettu osalle pintavesistä vuosille 2021 tai 2027. Direktiivin toimeenpanoa koskeva suunnitelma, Ehdotus Uudenmaan vesienhoidon toimenpideohjelmaksi Vuosille 2022–2027 (https://www.google.com/url?sa=t&rc=tj&q=&src=s&source=web&cd=&ved=2ahUKewi59cudpuDxAhWSSKQKHdohCfcQFnoECAGQAA&url=https%3A%2F%2Fwww.ymparisto.fi%2Fdownload%2Fnoname%2F%257B77D8672F-107E-4DF0-8E3A-AFC001D5386A%257D%2F162995&usg=AOvVaw2JB6BFY8aguFjr7XVu_4CJ), edellyttää Matalajärven osalta jo 2010 tunnistettujen toimenpiteiden toteuttamiseen ryhtymistä (taulukko alla).

81.055.1.003_001	Matalajärvi	Pienen rehevöityneen järven kunnostus	Matalajärven kunnostustyösuunnitelma 2010–2012 - Natura-arviointi. Espoon ympäristökeskuksen monistesarja 2/2010. Siinä toimenpide-ehdotuksia sekä sisäisen että ulkoisen kuormituksen vähentämiseksi, mikä edelleen tarpeellista. Suunnitelma tulisi päivittää ja sen toteuttamiseen ryhtyä.
------------------	-------------	---------------------------------------	---

Valittaja painottaa, että kyse on toimenpiteistä, joiden käynnistäminen on edelleen tekemättä ja joita tulee siten tulkita hankkeena, jolla tekemättömänä on kielteinen vaikutus vesistön kannalta, koska tilan edellytetty parantuminen estyy. Arvio kuitenkin jättää huomiotta sen, että tämä keskeinen hanke on toteuttamattomana ongelma (taulukko alla, ote yhteisvaikutusten arviosta):

Vesienhoitosuunnitelmat ja toimenpideohjelmat	Espoo / Uusimaa	Espoonlahti-Saunalahti Matalajärvi	Suunnitelmat ja toimenpideohjelmat eivät käsitä toimenpiteitä, joilla olisi kielteisiä vaikutuksia Natura-alueisiin. <i>Ei huomioida yhteisvaikutusten arvioinnissa.</i>
---	-----------------	------------------------------------	---

Vaikutusarvio tekee epäasianmukaisia oletuksia ja päätelmiä vaikutuksista päästöihin, päätyen ilmeisen tarkoituksellisesti siihen, että rakentaminen aiheuttaisi jopa positiivisen vaikutuksen järveen. Esimerkiksi hulevesien osalta arvio oikaisee päätelmään sivuuttaen vallitsevan nykytilanteen ja päättelee, että kaavan edellyttämä hulevesien käsittely vähentää päästöjä nykytilaan verrattuna.

Matalajärveen ei nykyisestä maankäytöstä todellisuudessa tule juuri asumisen jätevesiä. Siten niiden sinänsä itsestään selvä viemärointi uusilla asuinalueilla ei ole nettoparannus nykytilanteeseen. Uusien asuinkiinteistöjen aiheuttamien, mm. liukoisia lannoitteita (joihin viivytyks ja laskeutus ei tehoa) sisältävien

hulevesien käsittely ei koskaan ole nettoparannus nykytilaan, vaan parhaimmillaankin uusien haittavaikutusten vain osittainen lievennys.

Valittajat korostavat, että valuma-alueen uusien POKE-aluevarausten nykyisen maankäytön (enimmäkseen metsäinen) hulevesipäästö on olematon - toisin kuin yleiskaavan tuomien jopa satojen rakennettujen ja hoidettujen pientalokiinteistöjen - joista lähimmät jopa rajautuisivat suoraan järveen Högnäsin uudella pientaloalueella. Käsittely voikin korkeintaan jossain määrin vähentää yleiskaavan tuomaa, järveen päätyvää merkittävää lisäpäästöä, joka vaikeuttaa järven toipumista, vaikka vanhojakin parannussuunnitelmia alettaisiin joskus toteuttaa.

Edellä mainittu valumavesien hallintasuunnitelma toteaaakin loppupäätelmässään: *”Aivan järven lähiympäristössä rakentaminen ei kuitenkaan ole suotavaa, koska liian lähellä Natura-alueita hulevesien hallinta ja käsittely riittävällä tehokkuudella voi osoittautua vaikeaksi. Metsäalueille ja Natura-alueen välittömään läheisyyteen painottuvalla lisärakentamisella olisi siten kaikkein suurin haitallinen vaikutus Matalajärven ja siihen laskevien purojen tilaan.”* Tämä johtopäätös on täysin vastakkainen Natura-vaikutusarvion päätelmien ja useiden POKE:en sisältyvien rakentamiskohteiden kanssa. Valittajat toteavat, että koska myös selvityksen mukaan *”hulevesien hallinta ja käsittely riittävällä tehokkuudella voi osoittautua vaikeaksi”*, ei vaikutusarvion yleispätevänä käyttämää päätelmää haittavaikutuksen estämisestä sen avulla - eikä siten koko arviota - voida pitää asianmukaisena.

Myös rakentamisen aikaisen päästön vaikutuksen arvio päättelee vähäiseksi, oletetun hulevesien käsittelyn ansiosta, mihin kuitenkin liittyy edellä mainitun tehokkuusepävarmuuden ohella kaiken lisäkuormituksen hyväksyttävyysongelma. Arvio myös jättää käsittelemättä sen pohjana olevissa asemakaavojen Natura-arvioissa kehitellyn, keskeisimmän päästölievennyskeinon, eli maanmuokkausta vaativan rakentamisen rajoittamisen vain sulan, sateettoman kauden aikaan touko-elokuussa. Lievennys on valittajien faktoihin perustuvan näkemyksen mukaan kuitenkin sekä epäasianmukainen että toteutuskelvoton seuraavista syistä:

- Osa alueista on vaikeasti tai erittäin vaikeasti rakennettavaa, joko meluisaa ja päästöjä aiheuttavaa paalutusta tai erityisesti rantakiinteistöillä louhintaa vaativaa.
- Ilmatieteenlaitoksen mukaan elokuu on sateisin ja heinäkuu usein toiseksi sateisin kuukausi Espoossa, ja jaksoon osuvat myös voimakkaimmat ukkossateet suurine valumineen.
- Meluisia töitä ei saa ajoittaa lintujen pesimä- ja muuttokaudelle. Mainittu jakso ajoittuu kuitenkin Matalajärven lajisto huomioiden kokonaisuudessaan sen metsä- ja vesilintujen rauhoitettavalle pesimäajalle. Arvio rajaa suojelutavoitteiden vastaisesti ajasta pois osalle lajistoa olennaisen osan keskikesää (ks. esim. liite 11 ”Suosituksia lintujen pesimärauhan turvaamiseksi, Pirkanmaan ELY-keskus).
- Rakentaminen ei väitetyksi ole lyhytkestoista, vaan useat alueet rakentuvat jatkuvasti ja vuosia kestäen, joten päätelmät häiriön merkityksestä ovat perusteettomia.

Kuten arvion pohjatietona olevat asemakaavojen Natura-arviot itsekin toteavat, ei valuman estämisen ja rakentamismelun linnustohäiriön yhteen sovittavaa ajankohtaa ole selkeästi osoitettavissa. Tämä johtuu siitä, että niiden ajoittamisen vaatimukset ovat edellä kuvatusti täysin ristiriitaiset. Kuitenkin johtopäätöksissä tämäkin ongelma on kuin itsestään hävinnyt. Päätelmään liittyy niin vakavia virheitä ja ristiriitaisuuksia, että yhtä keskeisintä haittavaikutuksen hallintakeinoa on pidettävä ilmiselvästi toteutuskelvottomana.

Myös järven tilasta huolestunut Matalajärven suojeluyhdistys ry siteeraa järven huolestuttavasta tilasta todistavia tutkimuksia jäsenkirjeissään 7 ja 8 (liitteet 8 ja 9).

Yhteenvetona valittaja toteaa, että vaikutusarvion päätelmät eivät ole asianmukaisia ja johtavat vaikutusten virheelliseen arviointiin. Karrikoiden mutta syystä voidaan sanoa, että Matalajärven valuma-alueen rakentamisen moninkertaistavan yleiskaavan suunnitteluperusteena on ennestään heikkenevässä tilassa olevan Natura-järven käyttäminen uuden rakentamisen ja asumisen hulevesien purkualtaana.

Hentonäkinruoho on erittäin uhanalainen ja Suomen vastuulaji, jonka vain kahdesta esiintymästä Uudellamaalla toinen on Matalajärvessä.

Natura-tietolomake toteaa järven tilasta ja sen merkityksestä yhdelle sen tärkeimmistä suojeluarvosta, hentonäkinruoholle, näin: *”Matalajärvi on ravinnekuormituksen seurauksena ylirehevöitynyt. Muun muassa Matalajärven ympärillä sijaitsevien peltojen, golfkentän ja asutuksen ravinnekuormitus kiihdyttävät järven umpeenkasvua. Rehevöitymisen seurauksena järvellä on esiintynyt viime vuosina mm. voimakkaita viherlevien massaesiintymiä, jotka saattavat heikentää hentonäkinruohon elinmahdollisuuksia.”*

SYKE:n internet-sivuilla todetaan lajin suhteen mm. seuraavaa:

”Ravinnekuormitusta vähennettävä myös valuma-alueella.

Näkinruohojen turvaaminen edellyttää niiden kasvujärvien veden laadun hyvää tilaa. Se saavutetaan vain kokonaisten vesiekosysteemien ja valuma-alueiden tilan parantamisella.”

[https://www.syke.fi/fi-FI/Ajankohtaista/Tiedotteet/Uhanalaisten_nakinruohojen_suojelua_teho\(2169\)](https://www.syke.fi/fi-FI/Ajankohtaista/Tiedotteet/Uhanalaisten_nakinruohojen_suojelua_teho(2169))

Lajista ei ole tehty viime vuosina enää havaintoja, mutta on tiedossa, että se saattaa elpyä veden laadun parantuessa. Lajin ollessa edelleen Natura-alueen keskeisimpiä suojeluperusteita tulisi sen menestymisedellytyksenä olevan vedenlaadun parantumisen olla täysin ehdoton vaatimus, jota ei saa vähäisimmissäkään määrin vaarantaa. Siten on loogista edellyttää, että lajille välttämättömät, jo tunnistetut, kuormitustilanteen parantamistoimenpiteet toteutettaisiin ennen uusia, vähäisiksikään nähtyjä heikennyksiä.

Kuten edellä on todettu, jää kaavan osalta perusteltu epäily veden laadun heikkenemisestä. Valittajat eivät pidä vaikutusarviota ja sen päätelmiä Luonnonsuojelulain 65 §:n edellyttämällä tavalla asianmukaisina, ja katsoo POKE:ssa alueelle suunnitellun maankäytön olevan Luonnonsuojelulain 64a§:n vastaista.

Yhteenveto

Valittaja katsoo, että edellä olevien perustelujen mukaisesti kaava on voimassa olevien asetusten, LSL:n ja MRL:n vastainen.

Kaavan käsittelyssä ei ole noudatettu hyvää hallintotapaa ja vuorovaikutusmenettelyä kuntalaisten ja yhdistysten sekä viranomaisten vaikutusmahdollisuuksien osalta, kun kaavaa on nähtävillä olon jälkeen osin muutettu ja siitä on jätetty pois olennaisia osia kaava-alueesta. Myös järjestettyjen vuorovaikutustilaisuuksien osalta vaikuttamismahdollisuudet jäivät etätilaisuuksina puutteellisiksi.

Yleiskaava on lisäksi valtakunnallisten alueiden käyttötavoitteiden ja MRL:n sisältötavoitteiden ja maankäytön kannalta maakuntakaavan vastainen. Luonnonsuojelualueet vaarantuvat, kun rakentamista on ohjattu suojelualueiden yhteyteen. Matalajärven Natura-suojelu ei toteudu yleiskaavassa.

Yleiskaavan valmistelu on lisäksi ollut puutteellista, kun kaikkia tarvittavia luontoselvityksiä ei ole tehty tai niitä ei ole otettu huomioon kaavan laadinnassa, kuten ei myöskään Valtioneuvoston periaatepäätöstä koskien Nuuksion järviylänköä. Kaava-alueiden monet uhanalaiset tai vaarantuneet eliölajit ovat siten vaarassa jäädä rakentamisen alle.

Valittajat pyytävät ensisijaisesti Espoon Pohjois- ja Keskiosien yleiskaavan palauttamista kokonaisuudessaan uudelleen valmisteltaviksi.

Siinä tapauksessa, että oikeus ei hyväksyisi ensisijaista vaatimustamme koko yleiskaavan palauttamisesta, vaadimme kumottaviksi liitteessä 2 yksilöityjä arvokkaille luontokohteille sijoituvia, muuttuvaa maankäyttöä edustavia kaavavarauksia LSL:n ja MRL:n ja vastaisina.

Valitusoikeus

Rekisteröidyllä paikallisella tai alueellisella yhteisöllä on toimialaansa kuuluvissa asioissa toimialueellaan oikeus valittaa kaavan hyväksymistä koskevasta päätöksestä. Suomen luonnonsuojeluliiton Uudenmaan piiri ry:n ja Espoon ympäristöyhdistys ry:n tarkoituksena on luonnon- ja ympäristönsuojelu ja niiden toimialueet kattavat Espoon kaupungin alueen.

Espoossa 21. heinäkuuta 2021
Espoon ympäristöyhdistys ry

Anni Simola
puheenjohtaja

Rainer Lahti
varapuheenjohtaja

Suomen luonnonsuojeluyhdistyksen Uudenmaan piiri ry

Laura Räsänen
puheenjohtaja

Lauri Kajander
va. toiminnanjohtaja

Lisätietoja antavat

- Lauri Kajander lauri.kajander@sll.fi puhelin 045 1140 088
- Jyri Mikkola jyri.mikkola@sll.fi puhelin 0400 372433

LIITTEET (14 kpl)

Liite 1 Espoon kaupunginvaltuuston pöytäkirja 7.6.2021, §77 ja todistus tiedoksisaantipäivämäärästä sivu 4, Julkaistu yleisessä tietoverkossa 15.6.20219. (<https://espoo.oncloudos.com/kokous/2021351-9.PDF>)

Liite 2 Aluekohtaiset valituskohteet liitteinen B1 – B17

Liitteet 3 ja 4 Espoon kaupunginhallituksen 3.5.2021 § 154 [2021315-18.PDF \(oncloudos.com\)](#) ja Espoon kaupunginhallituksen 10.5.2021 § 171 [2021319-17.PDF \(oncloudos.com\)](#) hyväksymät muutokset

Liite 5 Sähköpostiviesti / haapatyttöperhonen

Liite 6 Matalajärven kuormitus selvitys, Espoon ympäristökeskus 2007

Liite 7 Matalajärven valumavesien hallintasuunnitelma 2011

Liite 8 Matalajärven suojeluyhdistyksen jäsenkirje 7

Liite 9 Matalajärven suojeluyhdistyksen jäsenkirje 8

Liite 10 Sähköposti Kuusisto-Hjort 2.12.2020

Liite 11 Suosituksia lintujen pesimärauhan turvaamiseksi, Pirkanmaan ELY-keskus

Liite 12 Metsähallituksen lausunto Högnäsin asemakaavan (alue 633300) kaavaehdotuksesta 17.5.2021